

त्रित आस्यः। अग्निः। त्रिष्टुप्

अयं स यस्य शर्मन्नवोभिरग्नेरेधते जरिताभिष्टौ।

ज्येष्ठेभिर्यो भानुभिर्ऋषूणां पर्येति परिवीतो विभावा ॥ १०.००६.०१

यस्य । अग्नेः । शर्मन्- शर्मणि । अवोभिः- रक्षाशक्तिभिः । अभिष्टौ- स्वेच्छायाम् । जरिता- स्तोता । एधते- वर्धते । सोऽयम्- स एषोऽग्निर्विभाति । यः । ऋषूणाम्- रश्मीनाम् । ज्येष्ठेभिः- मुख्यैः । भानुभिः- रश्मिभिः । परिवीतः- वृतः । विभावा- प्रकाशवान् । पर्येति- परिगच्छति । सोऽयम्- स एषोऽग्निर्विभाति ॥१॥

यो भानुभिर्विभावा विभात्यग्निर्देवेभिर्ऋतावाजस्रः।

आ यो विवायं सख्या सखिभ्योऽपरिहृतो अत्यो न सतिः ॥ १०.००६.०२

यः । अग्निः । विभावा- दीप्तिमान् । भानुभिः- रश्मिभिः । विभाति- प्रकाशते । देवेभिः- देवताभिः । ऋतवा- प्रकृतिनियतिसंपन्नः । अजस्रः- अहिंसितः । यः । सखिभ्यः- स्वमित्रेभ्यः । अपरिहृतः- अहिंसितः । अत्यो न सतिः- सरणशीलाश्च इव । सख्या- सख्यानि । आ विवाय- आभिमुख्येन गच्छति ॥२॥

ईशे यो विश्वस्या देववीतेरीशे विश्वायुरुषसो व्युष्टौ।

आ यस्मिन्मना हवींष्यग्नावरिष्टरथः स्कभ्राति शूषैः ॥ १०.००६.०३

यः । विश्वस्य- सर्वस्य । देववीतेः- दिव्यानुभवस्य । ईशे- ईशने भवति । विश्वायुः- सर्वनरहितो वैश्वानरः सन् । उषसो व्युष्टौ- ज्ञानोदयकाले । ईशे- ईशानं करोति । यस्मिन् । अग्नौ- वैश्वानरे सर्वभूतहितक्रतौ । मना हवींषि- ध्यानभावनामयहव्यानि । अरिष्टरथः- अहिंसितरंहण उपासकः । शूषैः- स्वबलैः । स्कभ्राति- निरोधयति ॥३॥

शूषेभिर्वृधो जुषाणो अर्केर्देवाँ अच्छा रघुपत्वा जिगाति।

मन्द्रो होता स जुह्व३ यजिष्ठः सम्मिश्रो अग्निरा जिघर्ति देवान् ॥ १०.००६.०४

शूषेभिः- सहसा । वृधः- वृद्धः । अर्कैः- मन्त्रैः । जुषाणः- सेवितः । रघुपत्वा- लघुगमनः । देवान्- देवताः । अच्छ- अभिलक्ष्य । जिगाति- गच्छति । मन्द्रः- तर्पकः । होता- स्वयमुपासकरूपेण देवाह्वाता । सः- असौ । जुह्वा- क्रतुरूपेण देवाह्वाता । यजिष्ठः- पूज्यतमः । संमिश्रः- मनुष्यान् देवैर्मिश्रयिता । अग्निः । देवान्- देवताः । आ जिघर्ति- आहारयति ॥४॥

तमुस्त्रामिन्द्रं न रेजमानमग्निं गीर्भिर्नमोभिरा कृणुध्वम् ।

आ यं विप्रासो मतिभिर्गुणन्ति जातवेदसं जुह्वं सहानाम् ॥ १०.००६.०५

यम् । सहानाम्- सहनशक्तीनाम् । जुह्वम्- आह्वातारम् । जातवेदसम्- जातप्रज्ञम् । विप्रासः- मेधाविनः । मतिभिः । आ- आभिमुख्येन । गुणन्ति- स्तुवन्ति । तम् । उस्त्राम्- वर्षकम् । इन्द्रं न रेजमानम्- वर्षणार्थमिन्द्रमिव कम्पमानम् । अग्निम् । गीर्भिः- मन्त्रैः । नमोभिः- नमस्कारैः । आ कृणुध्वम्- अस्मदभिमुखं कुरुत ॥५॥

सं यस्मिन्विश्वा वसूनि जग्मुर्वाजे नाश्वाः सप्तीवन्त एवैः ।

अस्मे ऊतीरिन्द्रवाततमा अर्वाचीना अग्ने आ कृणुष्व ॥ १०.००६.०६

एवैः- स्वगतिभिः । सप्तीवन्तः- सरणशीलाः । अश्वाः- तुरगाः । वाजे- बले । न- यथा तथा । यस्मिन् । विश्वा वसूनि- सर्वाः संपदः । सं जग्मुः- सङ्गताः । अग्ने- तादृश हे जातवेदः सत्क्रतो । अस्मे- एतस्मै उपासकाय । अर्वाचीनाः- अभिमुखीः । इन्द्रवाततमाः- अतिशयेन ईशनप्राणवतीः । ऊतीः- रक्षाः । आ कृणुष्व- कुरु ॥६॥

अघा ह्यग्ने महा निषद्या सद्यो जज्ञानो हव्यो बभूथ ।

तं ते देवासो अनु केतमायन्नधावर्धन्त प्रथमास ऊमाः ॥ १०.००६.०७

अघ- अथ । अग्ने- पावकेत्याधिभौतिके । आध्यात्मिके तु सर्वभूतहितरत्युद्भूतसङ्कल्प । महा- स्वमहिम्ना । निषीद्य- प्रतिष्ठापितः । सद्यो जज्ञानः- सद्योजातः सन् । हव्यः- हव्यवाट् । बभूथ- अभवः । तम्- तादृशमग्निम् । केतम्- प्रज्ञामयम् । ते- अमी । देवासः- देवाः । अनु आयन्- अनुसरन्ति । प्रथमासः- मुख्याः । ऊमाः- भवता रक्षिता देवाः । अघ- अथ । अवर्धन्त- वर्धन्ते ॥७॥

Dr. Rangaraj